

حجرتی

دانشگاه یزد

دانشکده علوم اجتماعی

گروه جمعیت‌شناسی

پایان‌نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

جمعیت‌شناسی

عوامل تعیین‌کننده‌ی ایده‌آل‌های باروری زنان کُردِ شهر سنندج

(مطالعه‌ی تطبیقی زنان شاغل و غیر شاغل)

استادان راهنما:

دکتر عباس عسکری ندوشن

دکتر حاتم حسینی

نگارش:

حامد کریمی

مهر ماه ۱۳۹۳

کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی مرتبط بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه/ رساله متعلق به دانشگاه یزد است و هر گونه استفاده از نتایج علمی و عملی از این پایان‌نامه/ رساله برای تولید دانش فنی، ثبت اختراع، ثبت اثر بدیع هنری، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس و ارائه مقاله در سمینارها و مجلات علمی از این پایان‌نامه/ رساله منوط به موافقت کتبی دانشگاه یزد است.

تقدیم بہ اساتید بزرگوارم

دکتر عباس عسکری ندوشن

و

دکتر حاتم حسینی

باشکراز

پدرم

یکانه اسوه‌ی صبر، که در تمام زندگی‌ام
یکه و تنها در دایمم راه جان می‌خرد
و ساقه سبز وجودش سایه بان امیدم است.

مادرم

که دیار دای عشق را

چونان مروارید سپید در صدف جانم کاشت
و مهر فروزان وجودش بر قلمم تابید
تا روشنی زندگی را در وجودت تاریکم حس کنم.

برادران

و

خواهر و بلندم

که با مهربانی و عطف بی‌کرانشان

مشوق من در این راه بوده‌اند.

تقدیر و شکر

حمد و سپاس یکتای بی‌همتای که لطفش بر ما آشکار است، ادای شکرش را بیچ زبانی و دیبای فضلش را بیچ کمران نیست و اگر در این وادی، مستقیم، همه محبت اوست.

در ابتدا بر خود وظیفه می‌دانم که از آقایان دکتر عباس عسکری ندوشن و دکتر حاتم حسینی اساتید راهنمای گرانقدرم که با نهایت لطف خود مراد تمامی مراحل پایان نامه یاری رسانده اند، شکر و قدردانی نمایم. همچنین تئین کره‌یاشان در طول سال‌های تحصیل و مطالب ارزنده‌ای که آموخته‌ام را به‌نمای بنده در ادامه مسیر زندگی ام خواهد بود.

از همکلاسیان و دوستان عزیزم جناب آقایان کیوان شگری، جمال علی‌آبادی، جلال رحیمی، عادل حکیمی، بلال بیگی، ارکان صدی، مبین رحیمی، محمد محمدی، اردشیر جلیلیان، علی اشرف سپری، محمد علی آرمندا آرش، هوشنگی فر، مهدی کاکالی، کیوان قربانی، حسن فلاح و در پایان از یار دبستانی و همیشه بهرام آقای میلاد فیضی و خانم هایسرا عبدی، شرین امانی، مرضیه قدیمی، فیروزه فرهادی‌نیا، سمیه فرامرزیان، ناهید مرادی، فرشته نوروزی، زهرا عبدلی، زهرا حسینی، زهرا فتحی و مرضیه ولی‌پور، کمال شکر و قدرانی را دارم. از خانواده عزیزم که در تمام طول زندگی و تحصیلم، همواره از حمایت‌ها، دعاها و راهنمایی‌هایشان برخوردار بوده‌ام، بی‌نهایت ممنون و سپاس‌گزارم؛ باشد که این یادآوری‌ها تا نگردد سپاس بی‌پایان من نسبت به کمک‌های بی‌دریغشان باشد.

چکیده

با توجه به زمینه‌های متنوع قومی - فرهنگی جامعه‌ی ایران، تغییرات جمعیتی دهه‌های اخیر و ضرورت اتخاذ سیاستی مشخص در زمینه‌ی باروری و آهنگ رشد جمعیت در آینده، آگاهی و شناخت از رفتار، ایده‌آل‌ها و تمایلات فرزندآوری گروه‌های قومی و تعیین‌کننده‌های آن نقش مهمی در درک پویایی جمعیت و روندهای آن خواهد داشت. هدف این پژوهش آگاهی از ایده‌آل‌های باروری زنان کُردِ شاغل و غیر شاغل شهر سنندج و عوامل تعیین‌کننده‌ی آن می‌باشد. داده‌ها با استفاده از پیمایشی که در تیر ماه ۱۳۹۳ بر روی ۵۲۵ خانوار شاغل و غیر شاغل شهر سنندج انجام گرفت جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۷۳/۸ و ۶۹/۷ درصد از زنان شاغل و غیر شاغل شهر سنندج به ترتیب ۲ فرزند و تنها ۱۰/۹ و ۱۵/۸ درصد از آن‌ها ۳ فرزند را برای یک خانواده در شرایط کنونی ایده‌آل می‌دانند. نتایج حاکی از آن است که نوعی همگرایی میان زنان شاغل و غیر شاغل در شمار فرزندان ایده‌آل وجود دارد. تحلیل‌های چندمتغیره نشان داد که متغیرهای مستقل مورد بررسی سهم تعیین‌کننده‌تری (۳۳/۵ درصد در مقابل ۶/۲ درصد) در تبیین ایده‌آل‌های باروری زنان غیر شاغل در مقایسه با زنان شاغل دارند. این بررسی نشان داد که تقدیرگرایی در رفتار باروری و نگرش نسبت به هزینه‌ی فرزندان از جمله متغیرهای است که رابطه معناداری را با ایده‌آل‌های باروری هم در بین زنان شاغل و هم در بین زنان غیر شاغل نشان می‌دهد. علاوه بر این، در بین زنان غیر شاغل متغیر پایبندی به ارزش‌های خانواده‌ی بزرگ تأثیر مستقیم و معناداری بر ایده‌آل‌های باروری داشته است. در مجموع، یافته‌های تحقیق این فرضیه را تأیید می‌کنند که یک روند در جهت هم‌گرایی نگرش‌ها و رفتارهای جمعیتی در بین گروه‌های مختلف ایران که دارای زمینه‌های متنوع قومی فرهنگی هستند، رخ داده است.

واژگان کلیدی: ایده‌آل‌های باروری، اشتغال، باروری، باروری زیر سطح جایگزینی، زنان کُرد،

سنندج

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱ مقدمه
۴	۲-۱ بیان مسأله
۷	۳-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق
۹	۴-۱ اهداف تحقیق
۹	۱-۴-۱ هدف اصلی
۱۰	۲-۴-۱ اهداف فرعی
۱۰	۵-۱ کاربرد تحقیق
۱۱	فصل دوم: ادبیات تحقیق.....
۱۲	مقدمه
۱۲	۱-۲ زمینه‌های نظری
۱۳	۱-۱-۲ نظریه‌های انتخاب عقلانی و تبیین ساختاری
۱۴	۲-۱-۲ نظریه‌ی گذار جمعیت‌شناختی
۱۵	۳-۱-۲ نظریه‌ی هزینه‌ها و منافع فرزندان
۱۶	۴-۱-۲ چارچوب عرضه و تقاضا و هزینه‌های تنظیم باروری
۲۰	۵-۱-۲ نظریه اقتصاد خرد باروری: مکتب فکری شیکاگو-کلمبیا
۲۲	۱-۵-۱-۲ وضعیت اشتغال زنان
۲۴	۲-۵-۱-۲ تغییر همبستگی بین باروری و اشتغال زنان
۲۶	۳-۵-۱-۲ نظریه‌ی تعارض نقش
۲۹	۶-۱-۲ رویکرد تبیین نهادی

- ۳۰ ۷-۱-۲ نظریه‌ی جریان ثروت بین نسلی
- ۳۲ ۸-۱-۲ نظریه‌ی برابری جنسیتی
- ۳۳ ۹-۱-۲ نقد نظریه‌های انتخاب عقلانی و تبیین ساختاری
- ۳۴ ۱۰-۱-۲ تبیین‌های هنجاری فرهنگی از گذار باروری
- ۳۵ ۱۱-۱-۲ نظریه‌ی اشاعه
- ۳۸ ۱۲-۱-۲ فرضیه‌ی تأثیر قومی فرهنگی
- ۳۸ ۱۳-۱-۲ نظریه‌ی توازن (رسانه‌های ارتباط جمعی)
- ۴۰ ۱۴-۱-۲ نظریه‌ی سرمایه‌ی فرهنگی بورديو
- ۴۱ ۱۵-۱-۲ تحصیلات و رفتار باروری
- ۴۱ ۱-۱۵-۱-۲ تحصیلات منبع آگاهی و شناخت
- ۴۲ ۲-۱۵-۱-۲ تحصیلات عامل تغییر در نگرش
- ۴۳ ۳-۱۵-۱-۲ تحصیلات وسیله‌ای برای پیشرفت اقتصادی و اجتماعی
- ۴۴ ۱۶-۱-۲ ترجیح جنسی
- ۴۵ ۱۷-۱-۲ استقلال زنان
- ۴۸ ۲-۲ پیشینه‌ی داخلی و خارجی تحقیق
- ۴۹ ۱-۲-۲ تحقیقات داخلی
- ۵۲ ۲-۲-۲ تحقیقات خارجی
- ۵۴ ۳-۲ چارچوب نظری تحقیق
- ۵۸ ۴-۲ فرضیه‌های تحقیق
- ۶۱ فصل سوّم: روش شناسی تحقیق
- ۶۲ مقدمه
- ۶۲ ۱-۳ روش انجام تحقیق

- ۶۳ ۲-۳ جمعیت آماری
- ۶۳ ۳-۳ واحد تحلیل و مشاهده
- ۶۴ ۴-۳ حجم نمونه گیری
- ۶۵ ۱-۴-۳ روش نمونه گیری
- ۶۷ ۵-۳ روش گردآوری داده ها
- ۶۷ ۶-۳ متغیرهای مورد بررسی
- ۶۷ ۱-۱-۶-۳ تعریف مفهومی
- ۶۸ ۲-۱-۶-۳ عملیاتی سازی
- ۶۸ ۲-۶-۳ تعریف مفاهیم و متغیرها
- ۶۹ ۱-۲-۶-۳ تعریف مفهومی و عملیاتی متغیر وابسته
- ۷۰ ۳-۶-۳ تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای مستقل
- ۷۰ ۱-۳-۶-۳ پایگاه اقتصادی اجتماعی
- ۷۰ ۱-۱-۳-۶-۳ وضع سواد و تحصیلات
- ۷۱ ۲-۱-۳-۶-۳ منزلت شغلی همسر
- ۷۱ ۳-۱-۳-۶-۳ مالکیت منزل مسکونی
- ۷۲ ۴-۱-۳-۶-۳ درآمد ماهیانه خانوار
- ۷۲ ۲-۳-۶-۳ وضعیت اشتغال
- ۷۲ ۳-۳-۶-۳ سن ازدواج
- ۷۳ ۴-۳-۶-۳ محل تولد
- ۷۳ ۵-۳-۶-۳ تاریخ تولد
- ۷۳ ۶-۳-۶-۳ سرمایه فرهنگی
- ۷۳ ۷-۳-۶-۳ نگرش نسبت به بسته های تشویقی دولت برای افزایش مولید

۷۴ ۳-۶-۳ استقلال زنان
۷۴ ۳-۶-۳-۱ استقلال تصمیم گیری در سایر جنبه‌های زندگی
۷۵ ۳-۶-۳-۲ استقلال تصمیم گیری در زمینه‌ی رفتارهای جمعیتی
۷۵ ۳-۶-۳-۳ استقلال در تحرک مکانی
۷۶ ۳-۶-۳-۹ نابرابری جنسیتی
۷۶ ۳-۶-۳-۱۰ تعارض شغلی - فرزندآوری
۷۷ ۳-۶-۳-۱۱ گرایش به ترجیح جنسی
۷۷ ۳-۶-۳-۱۲ نگرش نسبت به هزینه‌ی فرزندان
۷۸ ۳-۶-۳-۱۳ تقدیرگرایی در رفتار باروری
۷۸ ۳-۶-۳-۱۴ پابندی به ارزش‌های خانوادگی بزرگ
۷۹ ۳-۷ اعتبار و پایایی
۸۵ فصل چهارم: یافته‌های تحقیق
۸۶ مقدمه
۸۶ ۴-۱ سیمای جمعیت نمونه
۸۶ ۴-۱-۱ مشخصه‌های جمعیتی پاسخگویان
۸۶ ۴-۱-۱-۱ توزیع زنان در گروه‌های سنی تولید مثل
۸۷ ۴-۱-۱-۲ سن به هنگام ازدواج
۸۸ ۴-۱-۱-۳ توزیع زنان بر حسب شمار فرزندان زنده به دنیا آمده و در حال حاضر زنده
۸۹ ۴-۱-۱-۴ توزیع زنان بر حسب تمایلات و ایده‌آل‌های فرزندآوری
۹۱ ۴-۱-۲ مشخصه‌های اقتصادی - اجتماعی پاسخگویان
۹۱ ۴-۱-۲-۱ توزیع زنان بر حسب وضع سواد و سطح تحصیلات
۹۲ ۴-۱-۲-۲ توزیع زنان بر حسب مالکیت منزل مسکونی

- ۳-۲-۱-۴ توزیع زنان بر حسب درآمد ماهیانه‌ی خانوار ۹۳
- ۴-۲-۱-۴ توزیع زنان بر حسب منزلت شغلی همسر ۹۳
- ۵-۲-۱-۴ توزیع زنان بر حسب تعارض شغلی - فرزندآوری ۹۴
- ۳-۱-۴ مشخصه‌های فرهنگی پاسخگویان ۹۵
- ۱-۳-۱-۴ توزیع زنان بر حسب سرمایه‌ی فرهنگی ۹۵
- ۲-۳-۱-۴ توزیع زنان بر حسب نگرش نسبت به ترجیح جنسی ۹۵
- ۳-۳-۱-۴ توزیع زنان بر حسب استقلال در خانواده ۹۶
- ۴-۳-۱-۴ توزیع زنان بر حسب نگرش نسبت به هزینه‌ی فرزندان ۹۶
- ۵-۳-۱-۴ توزیع زنان بر حسب نگرش نسبت به بسته‌های تشویقی دولت برای افزایش مولید ۹۷
- ۶-۳-۱-۴ توزیع زنان بر حسب تقدیرگرایی در رفتار باروری ۹۷
- ۷-۳-۱-۴ توزیع زنان بر حسب پایبندی به ارزش‌های خانواده‌ی بزرگ ۹۸
- ۸-۳-۱-۴ توزیع زنان بر حسب نابرابری جنسیتی در خانواده ۹۸
- ۲-۴ تحلیل دو متغیره ۹۹
- ۱-۲-۴ وضعیت اشتغال و ایده‌آل‌های باروری ۹۹
- ۲-۲-۴ گرایش به ترجیح جنسی و ایده‌آل‌های باروری زنان ۱۰۰
- ۳-۲-۴ استقلال زنان و ایده‌آل‌های باروری ۱۰۱
- ۴-۲-۴ هزینه‌ی فرزندان و ایده‌آل‌های باروری ۱۰۲
- ۵-۲-۴ نگرش نسبت به بسته‌های تشویقی دولت و ایده‌آل‌های باروری ۱۰۳
- ۶-۲-۴ پایگاه اقتصادی اجتماعی، سرمایه‌ی فرهنگی و ایده‌آل‌های باروری ۱۰۴
- ۷-۲-۴ رابطه‌ی تقدیرگرایی و ایده‌آل‌های باروری زنان ۱۰۶
- ۸-۲-۴ پایبندی به ارزش‌های خانواده‌ی بزرگ و ایده‌آل‌های باروری ۱۰۷
- ۹-۲-۴ نابرابری جنسیتی در نهاد خانواده و ایده‌آل‌های باروری ۱۰۸

۱۰۹ ۱۰-۲-۴ تعارض نقشی و ایده‌آل‌های باروری
۱۱۰ ۳-۴ تحلیل چند متغیره
۱۱۲ ۳-۴ تحلیل مسیر
۱۱۵ فصل پنجم: خلاصه، بحث و نتیجه‌گیری
۱۱۶ مقدمه
۱۱۶ ۱-۵ خلاصه، بحث و نتیجه‌گیری
۱۲۴ ۲-۵ محدودیت‌ها و پیشنهادهای تحقیق
۱۲۷ منابع
۱۲۸ الف) منابع فارسی
۱۳۲ ب) منابع لاتین
۱۴۱ پیوست

فهرست جداول

صفحه	عناوین جداول
۶۶	جدول ۱-۳ تعداد بلوک‌های انتخابی در هر خوشه متناسب با حجم
۶۶	جدول ۲-۳ تعداد کارمندان انتخاب شده از هر اداره
۶۹	جدول ۳-۳ متغیرها و شاخص‌های تحلیل به تفکیک متغیرهای مستقل و وابسته
۸۰	جدول ۴-۳ گویه‌های مربوط به شاخص تعارض شغلی - فرزندآوری و مقدار آلفا
۸۱	جدول ۵-۳ گویه‌های مربوط به شاخص گرایش به ترجیح فرزند پسر بر دختر و مقدار آلفا
۸۱	جدول ۶-۳ گویه‌های مربوط به شاخص تقدیرگرایی در رفتار باروری و مقدار آلفا
۸۲	جدول ۷-۳ گویه‌های مربوط به شاخص نگرش نسبت به هزینه‌ی فرزندان و مقدار آلفا
۸۳	جدول ۸-۳ گویه‌های مربوط به شاخص پایبندی به ارزش‌های خانواده‌ی بزرگ و مقدار آلفا
۸۷	جدول ۱-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب گروه‌های سنی
۸۸	جدول ۲-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب گروه‌های هم‌دوره‌ی ازدواج
۸۹	جدول ۳-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب فرزندان در حال حاضر زنده و زنده متولد شده
۹۰	جدول ۴-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب تمایلات فرزندآوری و فاصله زمانی تمایلات
۹۱	جدول ۵-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب ایده‌آل‌های باروری زنان
۹۲	جدول ۶-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب وضع سواد و سطح تحصیلات
۹۳	جدول ۷-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب مالکیت سکونت
۹۳	جدول ۸-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب درآمد ماهیانه‌ی خانوار
۹۳	جدول ۹-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب منزلت شغلی همسر
۹۴	جدول ۱۰-۴ توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخگویان بر حسب پایگاه اقتصادی - اجتماعی
۹۵	جدول ۱۱-۴ توزیع تعارض شغلی - فرزندآوری پاسخگویان

- جدول ۴-۱۲ توزیع پاسخگویان بر حسب سرمایه‌ی فرهنگی ۹۵
- جدول ۴-۱۳ توزیع پاسخگویان بر حسب ترجیح جنسی ۹۶
- جدول ۴-۱۴ توزیع پاسخگویان بر حسب استقلال در خانواده ۹۶
- جدول ۴-۱۵ توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش نسبت به هزینه‌ی فرزندان ۹۷
- جدول ۴-۱۶ توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش نسبت به بسته‌های تشویقی دولت برای افزایش
موالید ۹۷
- جدول ۴-۱۷ توزیع پاسخگویان بر حسب تقدیرگرایی در رفتار باروری ۹۸
- جدول ۴-۱۸ توزیع پاسخگویان بر حسب پایبندی به ارزش‌های خانواده‌ی بزرگ ۹۸
- جدول ۴-۱۹ توزیع پاسخگویان بر حسب نابرابری جنسیتی در نهاد خانواده ۹۹
- جدول ۴-۲۰ میانگین ایده‌آل‌های باروری نمونه آماری به تفکیک وضعیت اشتغال و نتایج آزمون
تی بین وضعیت اشتغال و ایده‌آل‌های باروری ۱۰۰
- جدول ۴-۲۱ رابطه‌ی گرایش به ترجیح جنسی با ایده‌آل‌های باروری زنان ۱۰۱
- جدول ۴-۲۲ رابطه‌ی استقلال زنان با ایده‌آل‌های باروری ۱۰۲
- جدول ۴-۲۳ رابطه‌ی هزینه‌ی فرزندان با ایده‌آل‌های باروری ۱۰۳
- جدول ۴-۲۴ رابطه‌ی نگرش نسبت به بسته‌های تشویقی دولت برای افزایش موالید با ایده‌آل‌های
باروری ۱۰۴
- جدول ۴-۲۵ رابطه‌ی پایگاه اقتصادی اجتماعی با ایده‌آل‌های باروری ۱۰۵
- جدول ۴-۲۶ رابطه‌ی سرمایه‌ی فرهنگی با ایده‌آل‌های باروری ۱۰۶
- جدول ۴-۲۷ رابطه‌ی تقدیرگرایی با ایده‌آل‌های باروری ۱۰۷
- جدول ۴-۲۸ رابطه‌ی پایبندی به ارزش‌های خانواده بزرگ با ایده‌آل‌های باروری ۱۰۹
- جدول ۴-۲۹ رابطه‌ی نابرابری جنسیتی در نهاد خانواده محور با ایده‌آل‌های باروری ۱۰۹
- جدول ۴-۳۰ رابطه‌ی تعارض نقش شغلی - فرزندان‌آوری با ایده‌آل‌های باروری ۱۱۰
- جدول ۴-۳۱ رگرسیون چند متغیره‌ی تأثیر متغیرهای مستقل بر ایده‌آل‌های باروری ۱۱۱

جدول ۳۲-۴ اثرات مستقیم و غیر مستقیم و کل متغیرهای مستقل بر ایده‌آل‌های باروری ۱۱۳

فهرست شکل‌ها

صفحه	عناوین شکل‌ها
۱۳.....	شکل ۱-۲ نظریه‌های مرتبط برای تبیین ایده‌آل‌های باروری زنان
۱۶.....	شکل ۲-۲ مدل تحلیلی تبیین باروری بر اساس نظریه‌ی هزینه‌ها و منافع فرزندان
۲۰.....	شکل ۳-۲ چارچوب عرضه، تقاضا و هزینه‌های تنظیم باروری، مدل استرلین
۳۲.....	شکل ۴-۲ تبیین کاهش باروری در نظریه‌ی جریان ثروت بین نسلی
۵۸.....	شکل ۵-۲ مدل نظری تبیین ایده‌آل‌های باروری زنان
۱۱۳.....	شکل ۱-۴ مدل تجربی عوامل مؤثر بر ایده‌آل‌های باروری زنان شاغل
۱۱۴.....	شکل ۲-۴ مدل تجربی عوامل مؤثر بر ایده‌آل‌های باروری زنان غیر شاغل

فصل اوّل

کلیّات تحقیق

۱-۱) مقدمه

مسأله‌ی جمعیتی قدمتی به طول تاریخ بشر دارد و همواره مورد توجه اندیشمندان و سیاستمداران بوده است. گاه برای افزایش آن کوشیده‌اند و گاه به دنبال کنترل و کاهش آن بوده‌اند؛ اما به جرأت می‌توان گفت که هیچگاه از اهمیتی که در قرن اخیر داراست برخوردار نبوده است.

جمعیت جهان تا اواسط قرن ۱۸ میلادی افزایش کند و ناچیزی داشت، اما از انقلاب صنعتی به بعد با توسعه و پیشرفت تکنولوژی در همه‌ی زمینه‌ها و بخصوص بهداشت و درمان و به دنبال آن کاهش میزان مرگ‌ومیر بر حجم جمعیت دنیا به سرعت افزوده شد. ابتدا در کشورهای توسعه‌یافته که شاهد انقلاب صنعتی و پزشکی در خود بودند، این افزایش روی داد و بعد هم با انتقال پیشرفت‌های پزشکی به کشورهای در حال توسعه، در این مناطق نیز جمعیت رشد چشمگیری پیدا کرد. افزایش جمعیت به علت عدم تناسب بین رشد جمعیت و رشد امکانات مختلف اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی باعث به وجود آمدن مشکلات عمده‌ی در کشورهای توسعه‌نیافته و در حال توسعه امروزی شد. شواهد حاکی از آن است که بالاترین نرخ رشد جمعیت مربوط به فقیرترین کشورهاست. پیش‌بینی شده است که جمعیت جهان از ۶/۹ میلیارد نفر در سال ۲۰۱۱ به بیش از ۹/۵ میلیارد نفر در سال ۲۰۵۰ افزایش بیابد. این پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که در این دوره جمعیت کشورهای توسعه‌یافته بیش از ۲/۵ میلیارد نفر خواهد بود (اداره‌ی مدارک جمعیت^۱ ۲۰۱۱). این افزایش جمعیت و اثرات زیان‌بار آن بر تلاش‌های توسعه‌ای کاهش رشد جمعیت در کشورهای در حال توسعه هشداردهنده است، به‌ویژه که رشد تقریبی جمعیت این کشورها بیش‌تر به دسترسی زنان به تحصیلات و سلامت تنظیم خانواده وابسته است (بایر^۲ ۲۰۰۲).

کشورهای جهان سوم با وجود بهره‌مندی از بیش‌ترین امکانات مادی و انسانی و منابع عظیم ثروت، به لحاظ توسعه اقتصادی - اجتماعی در شرایط مناسبی به‌سر نمی‌برند. رشد سریع جمعیت و ناهماهنگی میان رشد جمعیت و رشد اقتصادی، موجب مشکلات زیادی در زمینه‌های مختلف

1 . population Reference Bureau
2. Bayer

اقتصادی - اجتماعی، تغذیه‌ای، بهداشتی، آموزشی، اشتغال، مسکن و دیگر مسائل شده است و تداوم این مسائل و مشکلات و کاهش مرگ‌ومیر باعث شد برنامه‌های تنظیم خانواده در بعضی از این کشورها از جمله ایران مورد قبول افراد واقع شود و باروری با سرعت زیادی پایین آمد. به طوری که الان کاهش باروری به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل رشد جمعیت در معرض تهدید واقع شده است و به زیر حد جایگزینی رسیده است. شواهد گویای آن است میزان باروری در ایران از ۷ بچه برای هر زن در سال ۱۳۵۷ به ۱/۷ بچه برای هر زن در سال ۱۳۸۵ کاهش یافت. این کاهش باروری به طور همزمان در همه‌ی مناطق جغرافیایی و گروه‌های سنی تولید مثل صورت گرفت. بر اساس بررسی‌های انجام شده در طول دوره‌ی گذار باروری در ایران، گروه‌های قومی و استان‌های ناهمگن از نظر قومی و مذهبی سطوح متفاوت اما روندهای باروری مشابهی با سطوح و روندهای ملی باروری و اکثریت فارس تجربه کرده‌اند (عباسی‌شوازی و حسینی ۲۰۰۸). هرچند برنامه‌ی تنظیم خانواده نقش مؤثری در سرعت کاهش باروری و استمرار آن از نیمه‌ی دهه‌ی ۱۳۶۰ به بعد داشته است، اما فرآیند گذار باروری متناسب با تحولاتی بوده است که در ابعاد مختلف اقتصادی - اجتماعی و نیز برخی از ابعاد سنتی خانواده به وقوع پیوسته و به تغییراتی در ایستارهای مرتبط با ازدواج و در نهایت رفتارها، ایده‌آل‌ها و تمایلات فرزندآوری مردم منجر شده است. همچنین طی سه دهه‌ی اخیر، در اثر تغییرات فرهنگی - اجتماعی به‌ویژه تحت تأثیر تحولات پدید آمده در خانواده، حضور زنان در عرصه‌های اجتماعی افزایش یافته است. تغییرات ساختار خانواده از خانواده‌ی گسترده به هسته‌ای، جدا شدن فعالیت‌های تولیدی از خانواده و تبدیل به یک واحد مصرفی، کاهش تعداد فرزندان خانواده و مشارکت زنان در فعالیت‌های اجتماعی و کارهای درآمدزا از این تغییرات است. از این رو، رابطه‌ی معکوس بین اشتغال زنان و باروری به عوامل گوناگونی بستگی دارد. از یک طرف، کشورهای توسعه‌یافته با سطوح بسیار پایین باروری قرار دارند که مشخصه‌ی بارز آن‌ها میزان‌های بالای مشارکت زنان در نیروی کار است. افزایش میزان ورود زنان به بازار کار و پیدایی اشتغال به عنوان جایگزین جدی نقش سنتی زنان به عنوان مادر و خانه‌دار نقش مهمی در گذار باروری در این کشورها داشته است. با این وجود، برخی از